

ՎԱՐԴԱՆ ՎԱՍՅԱՆ

ՀՊՏՀ տնտեսագիտության տեսության ամբիոնի
դոցենտ, տնտեսագիտության թեկնածու

ՏԵՂԵԿԱՏՎԱԿԱՆ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆՆ ՈՒ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԱՐԴԻ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Ժամանակակից տնտեսագիտության գլխավոր խնդիրը համաշխարհային տեղեկատվական հասարակության պայմաններում տեղի ունեցող փոփոխությունների մեկնաբանությունն է: Այդ առումով, առանցքային են դառնում միջազգային ինստիտուտները, որոնք ստանձնում են նաև տնտեսության շարժիչ ուժի դերը: Դրանց գործունեության հիմքերը ձևավորվում են այն երկրներում, որտեղ տեղեկատվական հասարակությունն արդեն իսկ կայացել է: Հոդվածում քննարկվում են ֆինանսատնտեսական ճգնաժամի առաջացման պատճառներն ու դրսևորումները տեղեկատվական հասարակության կայացման և համընդհանրացման գործընթացների զարգացման համատեքստում:

Հիմնաբառեր. տեղեկատվական հասարակություն, համընդհանրացում, տնտեսական աճ, տնտեսական զարգացում, համաշխարհային տնտեսական ճգնաժամ, համացանց, տեղեկատվական տեխնոլոգիաներ, ֆինանսական հոսքեր, տեղեկատվական հոսքեր

«Տեղեկատվական հասարակություն» հասկացությունն առաջին անգամ կիրառել է Տոկիոյի Տեխնոլոգիական համալսարանի պրոֆեսոր Յու. Հայաշին, ով 1969 թ. կառավարության պատվերով ուսումնասիրում էր այն տարիներին նոր զարգացող համակարգչային տեխնոլոգիաների ազդեցությունը հասարակության վրա¹: Ըստ Յու. Հայաշիի հետազոտության արդյունքների՝ համակարգչայնացումը հնարավորություն է ընձեռում օգտվելու տեղեկա-

¹ Տե՛ս http://hy.wikipedia.org/wiki/Տեղեկատվական_հասարակություն#cite_note-1

տվության հուսալի աղբյուրներից, ձերբազատվելու ամենօրյա տաղտկալի աշխատանքներից, ապահովելու արտադրության մեքենայացման բարձր մակարդակ: Ենթադրվում էր, որ այդ պարագայում պետք է փոխվի նաև բուն արտադրական գործընթացը. դրա արդյունքը՝ ապրանքը, պետք է դառնա «տեղեկատվության առումով ավելի ծավալուն», այսինքն՝ դրա արժեքի, գնագոյացման մեջ պետք է աճեն նորարարության, ձևավորման մարքեթինգի մասնաբաժինները:

Փաստորեն, պետք է ձևավորվեր մի նոր հասարակություն, որը ճապոնացի պրոֆեսորն անվանեց «տեղեկատվական»: Այս մոտեցումը զարգացրեց մեկ այլ ճապոնացի՝ Յո. Մասուդան, համաձայն որի՝ հասարակության զարգացման շարժիչ ուժը լինելու է ոչ թե նյութական, այլ տեղեկատվական աշխատանքի արդյունքի ստեղծումը²:

«Տեղեկատվական հասարակության» գաղափարի տարածմանն առավելապես նպաստել են 1992-ին ԱՄՆ-ի Ազգային գիտական հիմնադրամի կոնֆերանսը և Բ. Քլինթոնի ու Ա. Գորի զեկույցները:

20-րդ դարի վերջից «տեղեկատվական հասարակություն» և «տեղեկատվայնացում» հասկացություններն ամուր դիրքեր են գրավում ոչ միայն մասնագիտական, այլև քաղաքական գործիչների, տնտեսագետների ու գիտակրթական ոլորտի գործիչների բառապաշարում:

Գաղափարը հիմնականում ընկալվում է տեղեկատվական և հաղորդակցական տեխնոլոգիաների առաջընթացի շնորհիվ հասարակության զարգացման նոր փուլ մտնելու առումով (թեև որոշ հնացած և մակերեսային ընկալումներում սոցիալական կառուցվածքի նշված խորքային փոփոխությունը երբեմն հավասարեցվում է համացանցային ռեսուրսների պարզունակ օգտագործմանը):

Ներկայումս հասարակական-քաղաքական մտքի մեջ տեղեկատվական հասարակության գաղափարը սկսում է զբաղեցնել 1970-ականների «հետարդյունաբերական հասարակություն» հասկացության տեղը:

2006 թ. ՄԱԿ-ի գլխավոր համաժողովը որոշում ընդունեց մայիսի 17-ը կապի և տեղեկատվական հասարակության միջազգային օր հռչակելու մասին (World Telecommunication and Information Society Day): Ղա պայմանավորված էր 1865-ի նշված օրը Միջազգային հեռագրական միության հիմնադրմամբ:

Հարկ է նկատել, որ դեռևս գոյություն չունի համընդհանուր ճանաչում գտած հստակ ձևակերպում, թե ինչ է տեղեկատվական հասարակությունը, թեև տեսաբանները համակարծիք են, որ ժամանակակից տեղեկատվական տնտեսության ձևավորման գործընթացն առավելապես կապված է տեղեկատվական ու հեռահաղորդակցության տեխնոլոգիաների բուռն զարգացման և, դրանով պայմանավորված, արմատական փոփոխությունների հետ: Ըստ Է. Թոֆլերի՝ այժմ տեղի ունեցող փոփոխությունների երրորդ փուլն է, որտեղ կերպափոխումներն այնքան արմատական են, որքան 300 տարի առաջ՝ արդյունաբերական հասարակարգին անցման ժամանակ³:

Տեղեկատվական հասարակության ձևավորումն ու զարգացումը կապված են մի շարք համաշխարհային գործընթացների հետ, որոնք խորքային

² Տե՛ս **Масуда И.**, Информационное общество как постиндустриальное общество. М.: Наука, 1991, էջ 14:

³ Տե՛ս **Томпфер Э.**, Третья волна. М.: ООО "Фирма "Издательство" АТС", 1999, էջ 556:

ազդեցություն են ունենում համամարդկային հարաբերությունների ողջ համակարգի վրա: Ներկայիս համընդհանրական տեղեկատվական ցանցերի շնորհիվ փոխազդեցություններն առավելապես համընդգրկուն են, և գերիշխող է հորիզոնական համակարգումը: Գերտերություններն իրենց տնտեսական և քաղաքական ազդեցության սահմանները վերագծելու համար լայնորեն կիրառում են տեղեկատվական ցանցերն ու վարում յուրատեսակ տեղեկատվական պատերազմներ, ինչի հետևանքով տեղի է ունենում սոցիալ-մշակութային արժեքների բախում: Ս. Հանդիգտոնն իր «Քաղաքակրթությունների բախում»⁴ աշխատության մեջ շեշտադրում է այն հիմնական գաղափարը, որ այժմ տեղի է ունենում քաղաքակրթությունների բախում սոցիալական, մշակութային և տնտեսական հարաբերությունների ողջ համակարգում:

Տեխնիկայի և տեխնոլոգիաների աներևակայելի փոփոխությունները հանգեցնում են գիտելիքների ինտենսիվ աճի՝ պայմանավորելով հասկացությունների և ըմբռնումների արմատական կերպափոխումները, ինչի արդյունքում մարդկային հասարակությունը որդեգրում է նոր արժեքներ և նորովի գնահատում հասարակական, այդ թվում՝ տնտեսական հարաբերությունների բնույթը: Արդյունքում կերպափոխվում են ավանդական կազմակերպական կառուցվածքները՝ հարմարվելով կապիտալի և գիտելիքների ժամանակակից գլոբալ շարժի առանձնահատկություններին և օբյեկտիվ պահանջներին: Այժմ առավել խորն ու ինտենսիվ է ընթանում աշխատանքի միջազգային բաժանումը հատկապես բարձր տեխնոլոգիաների արտադրության ոլորտում՝ ընդգրկելով տեղեկատվական ցանցերով սերտ միահյուսված համաշխարհային հասարակությանը: Դա է պատճառը, որ տեղեկատվական հասարակությունը և դրա արգասիք ցանցային տնտեսությունն ունեն համընդգրկուն բնույթ:

Պետք է նկատել, որ այս պայմաններում զարգացած տեղեկատվական հասարակությունը տիրապետում է գիտելիքի ավելի մեծ պաշարի, ինչն արդյունավետ օգտագործում է բարձր ու թանկարժեք տեխնոլոգիաներում: Մինչդեռ, ավանդական կապերով առաջնորդվող տնտեսական համակարգերը շեշտադրում են նյութական ապրանքների ու ծառայությունների արտադրությունը՝ վերածվելով տեխնիկա և տեխնոլոգիա ներմուծող երկրների: Միջազգային առևտրի ծավալների և հնարավորությունների ընդլայնման արդյունքում զարգացած երկրներն ապահովում են ռեսուրսախնայող տնտեսական աճ՝ շնորհիվ նյութական ապրանքների և ծառայությունների հետ առարկայացած գիտելիքների փոխանակման: Այժմ ավելի է սրվում որակյալ տեղեկատվության անհամաչափ բաշխման խնդիրը՝ զարգացած երկրների համար դառնալով ազգային տնտեսության մրցունակության բարձրացման վճռորոշ գործոն:

Այսպիսով՝ տեղեկատվական և հեռահաղորդակցության տեխնոլոգիաների բնագավառի շարունակական աճը նպաստում է համաշխարհային մասշտաբով տեղեկատվության անհամաչափության մեծացմանը՝ միաժամանակ ապահովելով դինամիկ ռեսուրսախնայող տնտեսական աճ թե՛ զարգացող, թե՛ զարգացած երկրներում: Սակայն համաշխարհային տնտեսության մեջ շուկայական մեխանիզմն առաջնորդվում է «հասարակական կարկանդակի» ֆունկցիոնալ բաշխման սկզբունքով՝ խորացնելով զարգացած և զարգացող երկրներում սոցիալական և տնտեսական անհավասարությունը: Սա,

⁴ Տե՛ս **Хантингтон С.**, Столкновение цивилизаций. М.: АСТ, 2007, 576 էջ:

իր հերթին, հանգեցնում է զարգացող երկրներում կրթությանն ու գիտությանն ուղղվող ծախսերի տեսակարար կշռի նվազմանը՝ էլ ավելի խորացնելով տեղեկատվության անհամաչափությունը: Փաստորեն, համաշխարհային մակարդակով եկամուտների վերաբաշխման հստակ ու կանոնակարգված քաղաքականության բացակայությունն ուղեկցվում է անհավասարության շարունակական խորացմամբ:

Այդուհանդերձ, յուրաքանչյուր դարաշրջան ունի զարգացման իր առանձնահատկությունները, որոնք տնտեսական վերելքների և անկումների հիմքն են կազմում: Տեղեկատվական հասարակության շրջանակներում աստիճանաբար ավելի ու ավելի ակնհայտ են դրսևորվում շուկայական տնտեսության ժամանակակից ներքին հակասությունները:

1. Սրվում է հակասությունը ժողովրդավարության և ժամանակակից կապիտալիզմի միջև: Տեղեկատվական ցանցերը, լինելով առավելապես ինքնակարգավորվող համակարգեր, կատարյալ դաշտ են խոսքի ազատության համար: Որոշ դեպքերում խոսքի ազատությունը վերածվում է քաոսի: Սակայն դա ժողովրդավարության հիմնական բնութագրիչներից է և բխում է ժողովրդավար հասարակության կայացման նպատակից: Այսպիսով՝ տեղեկատվական հասարակությունը զերծ է մտքերի արտահայտման սահմանափակումներից և առավելագույնս համապատասխանում է ժողովրդավարության պահանջներին: Մյուս կողմից՝ թվում է, թե ժողովրդավարությունը կապիտալիզմի զարգացման հիմնական նպատակն է, սակայն իրականում ժողովրդավարությունը խարխլում է կապիտալիզմի հիմքերը: Պատճառն այն է, որ կապիտալիզմը պահանջում է ցանկացած պահի գործել՝ «վաղվա օրվա» մասին մտածելով, մինչդեռ ժողովրդավարությունը նախապայմաններ է ստեղծում ստորադասելու այդ սկզբունքը: Սրա ցայտուն դրսևորումներից են աշխարհի գրեթե բոլոր զարգացած երկրներում պարբերաբար կրկնվող գործադուլները, որոնք ուղեկցվում են զանգվածային անկարգություններով: Կապիտալիզմը պահանջում է այսօր աշխատել շատ ու ծախսել քիչ՝ հօգուտ վաղվա բարեկեցիկ կյանքի, մինչդեռ ժողովրդավարությունը հնարավորություն է տալիս աշխատավորներին պայքարելու այսօրվա նպատակների համար, իսկ կառավարությունները ստիպված են տեղի տալ, քանի որ, վերջին հաշվով, վերընտրվելու խնդիր ունեն:

2. Ավելի ցայտուն է դրսևորվում անհավասարության հիմնախնդիրը: Ընդ որում, սա պետք է դիտարկել ոչ միայն ըստ առանձին պետության, այլև համաշխարհային մասշտաբով, քանի որ այսօր առավել ակնառու են երկրների զարգացման մակարդակների տարբերությունները: Այս երևույթը դրսևորում է խորացման միտում: Պատճառն այն է, որ ռեսուրսները, այդ թվում նաև բարձրակարգ աշխատուժը, զարգացող երկրներից հոսում են դեպի զարգացած երկրներ՝ զսպելով թույլ զարգացած երկրների տնտեսական զարգացումը: Կարելի է նկատել, որ դեռևս Կ. Մարքսի կողմից մատնանշված կապիտալիզմի ներքին հակասությունը ստանում է ժամանակակից դրսևորում, այսինքն՝ արտադրությունն ունի համընդգրկուն բնույթ, մինչդեռ սպառման գերակշռող մասը բաժին է ընկնում զարգացած երկրներին: Մյուս կողմից՝ աշխարհի գրեթե բոլոր երկրներում սրվում է հասարակության անդամների սոցիալական անհավասարության խնդիրը՝ պատճառ դառնալով թերսպառման տեսության դրույթների դրսևորման:

3. Առավել ընդգծվում է ռեսուրսների սահմանափակության հիմնախնդիրը: Սա ակնառու է հատկապես էներգետիկ ռեսուրսների առումով, որի խոսուն վկայությունը նավթով և գազով հարուստ մի շարք երկրներում պատերազմական գործողություններն են՝ գերտերությունների շահերի հաստատման իրական նպատակով: Ռեսուրսների սահմանափակության խնդրի լուծումը պահանջում է կառուցվածքային փոփոխություններ տնտեսության տեխնոլոգիական բնագավառում: Այսինքն՝ պետք է կիրառվեն այնպիսի տեխնիկա ու տեխնոլոգիա, սպառման կառուցվածքն այնպես պետք է փոփոխվի, որ մեղմվի ռեսուրսների սահմանափակության հիմնախնդիրը: Սրա լուծման ուղին արդեն իսկ նախանշվում է. անցում կատարել տեղեկատվական հասարակության, որտեղ աշխատողների գերակշիռ մասը զբաղված է S<S ոլորտում, իսկ գլխավոր ռեսուրսը տեղեկատվությունն է:

4. Համընդհանրացման բարձր մակարդակի հետևանքով զարգացած երկրներում տեղի ունեցող փոփոխություններն իրենց անմիջական ազդեցությունն են ունենում համաշխարհային տնտեսության վրա: Ձևավորված տնտեսական միավորումները հարաբերականորեն նվազեցնում են առանձին տնտեսական միավորների (ըստ ազգային տնտեսական համակարգերի)՝ պետության տնտեսական քաղաքականության ձկունության աստիճանը:

Վերը նշված հակասությունները, միախուսվելով համընդհանրացման բացասական հետևանքներին, պայմանավորում են ժամանակակից տնտեսական ձգնաժամերի համակարգային բնույթն ու ուժգնությունը: Թեև ժամանակակից տնտեսությունը բնութագրվում է գիտելիքահենքությամբ, տեխնոլոգիական հագեցվածության բարձր մակարդակով, ռեսուրսախնայող ինտենսիվ տնտեսական աճ ապահովելու ներուժով, այդուհանդերձ, ուղեկցվում է սոցիալական և տնտեսական անկայունության համընդհանրական ռիսկերով: Այս եզրակացության հիմնավորումները բխում են 2007–2009 թթ. ֆինանսատնտեսական ձգնաժամի բնույթից և զարգացման մեխանիզմի առանձնահատկություններից: Թեև համաշխարհայինացման ներկայիս տեմպերի պայմաններում առաջնահերթ են համարվում այնպիսի համամարդկային խնդիրներ, ինչպիսիք են ժողովրդավարությունը, խաղաղությունը, մարդու իրավունքների պաշտպանությունը, ահաբեկչության դեմ պայքարը, էկոլոգիան, աղքատությունը և այլն, այնուամենայնիվ, հատկապես վերջին ֆինանսատնտեսական ձգնաժամը հիմք տվեց արտահայտելու այն տեսակետը, որ միջազգային ֆինանսական հոսքերի կառավարումն ու տնտեսական ենթակառուցվածքների կենսագործունեության պայմանների ապահովումը նույնպես համաշխարհային խնդիրներ են⁵:

Պատճառն այն է, որ ֆինանսական հոսքերի կամ միջազգային տնտեսական հարաբերությունների բնականոն ընթացքի խափանումը հանգեցնում է համաշխարհային տնտեսության կայունության խախտման՝ բացասաբար անդրադարձնալով ինչպես տնտեսական, այնպես էլ սոցիալական իրավիճակի վրա: Համընդհանուր սերտ կապերը պայմանավորում են առանձին տնտեսական համակարգերում տեղի ունեցող ցնցումների տարածումը համաշխարհային տնտեսության մնացյալ բաղադրիչների վրա:

Երկրորդ հազարամյակի առաջին տասնամյակն ավարտվեց խոշոր տնտեսական ձգնաժամով, որը խարխիվեց համաշխարհային տնտեսության հիմքերը՝ ևս մեկ անգամ վեր հանելով շուկայական տնտեսության կամ ժա-

⁵ Տե՛ս **Кустарев А.**, Властелины мировых колец. М.: Новое время. 2002, № 4, էջ 27:

մանակակից կապիտալիզմի ներքին հակասությունները: Ավելին, տնտեսական պարբերաշրջանների պատմության ուսումնասիրությունը վկայում է, որ տնտեսական ճգնաժամերը խիստ տարբեր են. հիմքում ունեն գործոնների սկզբունքորեն այլ խումբ և ներագդման ինտենսիվություն: Սակայն ընդհանրականն այն է, որ ժամանակի ցանկացած պահի դրանք կուտակվում են՝ վերածվելով միասնական «քայքայիչ համակարգի» և հանգեցնում միանման տնտեսական հետևանքների՝ բնորոշ թե՛ վերելքի, թե՛ անկման փուլերին:

Այդպիսին էր նաև վերջին ֆինանսատնտեսական ճգնաժամի զարգացման ու տարածման մեխանիզմը: Դրա հիմքերը ձևավորվել են 1990-ական թվականների ընթացքում, և միայն 2006–2007 թթ. նկատելի դարձան իրական տնտեսական սպառնալիքները:

Այսպես՝ ԱՄՆ-ի տնտեսությունը համաշխարհային տնտեսության հիմնական բաղադրիչներից է, առանցքային հենասյուններից, որը բազմաբնույթ կապերով միահյուսված է այլ տնտեսական համակարգերի հետ: Այս հանգամանքը, լինելով համաշխարհայնացման անմիջական հետևանքը, իր ուղղակի ազդեցությունն ունեցավ համապատասխան տնտեսական գործընթացների վրա՝ դուրս գալով ԱՄՆ-ի հիպոթեքային ու անշարժ գույքի շուկաների սահմաններից: Այն սկսեց ծավալվել ու «ծնագնդի էֆեկտով» տարածվել այլ երկրների ֆինանսական ինստիտուտների վրա՝ ազդարարելով ֆինանսական ճգնաժամի սկիզբը:

Գնահատելով գլոբալացման ազդեցությունը սոցիալ-տնտեսական գործընթացների վրա՝ հետազոտողները դա ներկայացնում են թե՛ որպես հնարավորություն, թե՛ որպես սպառնալիք: Ավելին, շեշտվում է այն տեսակետը, որ զարգացող և անցումային տնտեսություններում տեղի են ունենում սոցիալ-տնտեսական առաջնահերթությունների վերաուղղորդում և տնտեսության կառուցվածքային հիմքերի վերափոխում՝ ներագդված միջազգային տնտեսական հարաբերությունների առանձնահատկություններով⁶: Որպես հետևանք՝ զարգացող և անցումային տնտեսությամբ երկրները բախվում են էական դժվարությունների ինքնուրույն տնտեսական քաղաքականության մշակման և իրականացման ժամանակ: Այս երևույթն ավելի ու ավելի ցայտուն է արտահայտվում համընդհանրացման ընդլայնմանը զուգընթաց: Ջարգացած երկրները, թելադրելով գիտատեխնիկական առաջընթացի բնույթն ու արդյունաբերական քաղաքականության առաջնահերթությունները, կարող են նշանակալի ազդեցություն ունենալ արտաքին տնտեսական գործընթացների վրա՝ ձեռք բերելով տնտեսական քաղաքականությունների սահմանման յուրատեսակ գերիշխող դիրք:

Միջազգային տնտեսական հարաբերությունների այսպիսի համակարգվածությունը հնարավորություն է տալիս մի կողմից՝ խորացնելու աշխատանքի միջազգային բաժանումն ու մասնագիտացման մակարդակը, իսկ մյուս կողմից՝ ապրանքային, ծառայությունների, տեղեկատվության, տեխնոլոգիաների և ֆինանսական միջոցների հոսքերի խափանումները որևէ օղակում ուղղակի ազդեցություն են ունենում ողջ համաշխարհային տնտեսության վրա:

Այսպիսով՝ համընդհանրացման պայմաններում նվազում է առանձին տնտեսական համակարգերի ինքնուրույնության աստիճանը, ինչի հետևանքով ցանկացած խափանում որևէ օղակում ազդակատարածական մեխա-

⁶ Տե՛ս **Коллонтай В.**, Эволюция западных концепций глобализации. М.: МЭИМО, 2002, №1, էջ 25:

միզմների միջոցով ընդգրկում է համաշխարհային տնտեսության ավելի մեծ հատված:

Ընդհանրացնելով վերոնշյալը՝ կարող ենք փաստել, որ համընդհանրացումը, որը տեղեկատվական հասարակության զարգացման հիմնական ուղենիշներից է, նպաստում է համաշխարհային տնտեսության անկայունության խորացմանն ու ընդգրկման շրջանակների ընդլայնմանը հետևյալ բնութագրիչների պատճառով.

1. Ազգային տնտեսությունների միջև տնտեսական կապերի և փոխհարաբերությունների խորացումը մի կողմից՝ նվազեցնում է ինքնուրույն տնտեսական քաղաքականություն մշակելու և իրականացնելու հնարավորությունները, մյուս կողմից՝ պայմաններ է ստեղծում տնտեսական ցնցումների տարածման համար:

2. Միջազգային տնտեսական հարաբերությունների խորացումը նպաստավոր պայմաններ է ստեղծում համաշխարհային ֆինանսական շուկայի զարգացման համար: Սա պայմանավորում է ֆինանսական հոսքերի կուտակումն առանձին կենտրոններում՝ լայն դաշտ ապահովելով ֆինանսական մեքենայությունների համար: Euromoney-ի տվյալների համաձայն՝ համաշխարհային ֆոնդային շուկաների կապիտալացման կեսից ավելին բաժին է ընկնում Լոնդոնին, Նյու Յորքին և Տոկիոյին⁷: Ավելին, հետազոտությունները ցույց են տալիս, որ այդ երեք խոշորագույն ֆինանսական կենտրոններում իրականացվող յուրաքանչյուր 5 գործարքից 4-ում իրենց անմիջական մասնակցությունն են ունենում ամերիկյան 3 խոշորագույն կոնգլոմերատներ՝ Մորգան Ստենլին, Մերիլ Լինչը և Հոլդեն Սակսը⁸: Այս պայմաններում ֆինանսական շուկաները վերածվում են յուրատեսակ վերազգային ինստիտուտների, որոնց գործունեության նկատմամբ հնարավոր չէ ապահովել պետական վերահսկողության անհրաժեշտ մակարդակ: Սա է վերջին տասնամյակների ընթացքում տնտեսության իրական հատվածում տեղի ունեցող անկումների՝ ֆինանսական շուկայի անկայունություններից ածանցման հիմնական պատճառներից մեկը:

3. Միջազգային սուր մրցակցությունը, որն ուղեկցվում է կապիտալ ընդունող երկրների հումքային բազայի ինտենսիվ օգտագործմամբ և տնտեսական ներուժի նվազմամբ: Այժմ զարգացած երկրները վերածվել են յուրատեսակ մենաշնորհյալների, որոնք թելադրում են փոքր տնտեսությամբ երկրների տնտեսական զարգացման ուղղությունները: Միաժամանակ, տիրապետելով զգալի ֆինանսական կարողությունների և վարելով ուղեղների ներհոսքի քաղաքականություն, խթանում են գիտատեխնիկական առաջընթացն ու մրցակցային առավելություն ստանում համաշխարհային շուկայում:

4. Համընդհանրացման ներքին տրամաբանությունից բխող և համաշխարհային տնտեսական ցնցումների համար հող նախապատրաստող մեկ այլ հանգամանք է միջազգային տնտեսական և քաղաքական հարաբերությունների համապատասխանեցման անհրաժեշտությունը: Այսպես՝ համաշխարհային տնտեսությունը ձգտում է միատարրության, ինչը ենթադրում է հնարավորինս մոտ ինստիտուտների առկայություն: Այս պայմաններում

⁷ Տե՛ս Международные валютно-денежные рынки и кредитно-финансовые институты // Международные экономические отношения. Уч. / под общ. ред. Рыбалкина В. Е. - М.: Внешнеэкономический бюллетень, Дипломатическая академия при МИД РФ, 1997, էջ 232-233.

⁸ Տե՛ս **Коллонтай В.**, նշվ. աշխ.:

տարբեր արժեքային հատկանիշներով առանձնացող ազգերը զարգացած երկրների անմիջական ազդեցության հետևանքով պարտադրված են փոխելու արժեհամակարգն ու տնտեսական հարաբերությունների կառուցման սկզբունքները: Որոշ երկրներում սա տեղի է ունենում աստիճանաբար՝ առանց սոցիալ-քաղաքական ցնցումների, մինչդեռ քիչ չեն դեպքերը, երբ այդ արժեքները պարտադրվում են հեղափոխությունների և պատերազմների միջոցով: Ընդ որում, անվիճելի է զարգացած երկրների կողմից կիրառվող երկակի չափորոշիչների առկայությունը և իրական տնտեսական նպատակները այլ պատրվակներով քողարկելու գործընթացը: Հատկապես էներգետիկ ռեսուրսներով հարուստ տարածաշրջաններում պատերազմների հրահրումը և անմիջական մասնակցությունը կապված են նշանակալի ծախսերի հետ, և կասկածից վեր է դրանց բացասական ազդեցությունն ինչպես համաշխարհային տնտեսության, այնպես էլ քաղաքակրթության առումով:

Այսպիսով՝ համընդհանրացումը, ընձեռելով տնտեսական զարգացման մեծ հնարավորություններ, միաժամանակ տնտեսական անկայունությունների նախապայման ռիսկերի աղբյուր է: Դրա հակասական բնույթը, մեր կարծիքով, կարելի է պարփակել այն դատողությամբ, որ, մի կողմից՝ պահանջվում է միասնական տեղեկատվական ֆինանսական տիրույթի առկայություն, որն անհրաժեշտ է միջազգային առևտրի, աշխատանքի բաժանման ու մասնագիտացման և համաշխարհային տնտեսության զարգացման համար, իսկ մյուս կողմից՝ ազգային և համաշխարհային տնտեսությունները կառուցվում են փխրուն հիմքերի վրա, ինչն արտահայտվում է գիտատեխնիկական զարգացման և սոցիալական անհավասարությամբ, զարգացած երկրների մոնոպոլ կարգավիճակով թե՛ տնտեսական, թե՛ քաղաքական գործընթացներում, վերազգային կորպորացիաների տնտեսական դերի բարձրացմամբ, ինչը նվազեցնում է առանձին պետությունների կողմից տնտեսության կարգավորման հնարավորությունները, ֆինանսական հատվածի ինքնավարության մակարդակի բարձրացմամբ, վիրտուալ տնտեսության ձևավորմամբ և զարգացմամբ, ինչն իր գործողության սկզբունքներով և մեխանիզմներով էապես տարբերվում է ավանդական տնտեսական հարաբերություններից:

ВАРДАН ВЛАСЯН

Доцент кафедры „ Экономической теории ” АГЭУ,
кандидат экономических наук

Информационное общество и современные проблемы развития мировой экономики.- Актуальность темы исследования обусловлена потребностью современной экономической науки понимания глубинных изменений, происходящих в сфере занятости населения в условиях становления и функционирования глобальной информационной экономики. В мировом масштабе в экономике информационного общества традиционную экономическую составляющую заменяют международные институты, которые ее поддерживают. Основу для деятельности этих институтов создают страны, которые достигли прогресса в формировании информационного общества и опираются на сильные национальные экономики. В статье анализируются причины и проявления мирового финансового кризиса в контексте становления информационного общества и углубления глобализационных процессов.

VARDAN VLASYAN

Associate - Professor at the Chair of
„Theory of Economics” at ASUE, PhD in Economics

Information Society and Current Issues of World Economy.- Relevance of the research topic is due to the need of modern economic science for the understanding of underlying changes in the field of employment under the conditions of formation and functioning of the global information economy. In the economy of information society, the traditional economic component replaces the international institutions that support it. Foundations for the activities of these institutions are created by the countries that have made progress in the Information Society and are based on strong national economies. This article analyzes the causes and manifestations of the global financial crisis in the context of information society and deepening of globalization processes.